

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
«ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ В. К. МАМУТОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ»

Гудіма Т. С.

**ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ
ДЕРЖАВИ НА ЗАСАДАХ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ**

Монографія

Київ – 2020

УДК 346+330.3
Г 70

*Рекомендовано до друку вченою радою
Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Макутова Національної академії наук України
(протокол № 8 від 30.06.2020 р.)*

Рецензенти:

Задихайло Д. В., доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України;

Коверзнев В. О., доктор юридичних наук, доцент;

Олюха В. Г., доктор юридичних наук, доцент

Гудіма Т. С.

Г 70 Господарсько-правове забезпечення реалізації грошово-кредитної політики держави на засадах сталого розвитку: монографія / Т. С. Гудіма. Київ: ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України», 2020. 336 с. ISBN 978-966-02-9312-0

Монографія присвячена аналізу господарсько-правового забезпечення грошово-кредитної політики в сучасних умовах та формуванню відповідних пропозицій, практичне втілення яких може створити теоретичне підґрунтя для виявлення взаємозв'язків основних напрямів економічної політики на шляху до відновлення макроекономічної стабільності, сприяння стійкому зростанню економіки екологічно невиснажливим способом, посилення синергетичного ефекту від взаємодії основних напрямів економічної політики. Особливу увагу в роботі приділено формуванню нового концептуального підходу до розробки системи засобів правового регулювання грошово-кредитної політики на засадах сталого розвитку.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів юридичних та економічних спеціальностей закладів вищої освіти, юристів-практиків, працівників органів державної влади і місцевого самоврядування.

ISBN 978-966-02-9312-0

УДК 346+330.3

© Гудіма Т. С., 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	5
--------------------	----------

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

8

1.1 Грошово-кредитна політика держави як економіко-правова категорія	8
--	---

1.2 Правовий господарський порядок як основа реалізації грошово-кредитної політики держави	22
--	----

1.3 Принципи формування грошово-кредитної політики держави	37
--	----

1.4 Цілі грошово-кредитної політики держави.....	48
--	----

РОЗДІЛ 2 ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНЦЕПТУ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ У МЕХАНІЗМІ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

63

2.1 Правовий статус Національного банку України як суб'єкта реалізації грошово-кредитної політики держави	63
---	----

2.2 Правова модель взаємодії Національного банку України з органами державної влади у процесі реалізації грошово-кредитної політики	86
---	----

2.3 Правове забезпечення взаємодії органів судової влади та Національного банку України у процесі реалізації грошово-кредитної політики держави	102
---	-----

2.4 Особливості впливу діяльності фінансових установ на реалізацію грошово-кредитної політики держави	112
---	-----

РОЗДІЛ 3 ПРОГНОЗНА СКЛАДОВА У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

124

3.1 Національний банк України як суб'єкт державного прогнозування сталого економічного розвитку	124
---	-----

3.2 Економічна стратегія і тактика в процесі формування та реалізації грошово-кредитної політики держави в кризовий період.....	136
3.3 Прогнозування впливу цифрової валюти на грошово-кредитну політику держави.....	147

РОЗДІЛ 4 ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ РЕАЛІЗАЦІЇ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ..... 166

4.1 Взаємодія грошово-кредитної та макропруденційної політики держави у контексті досягнення економічних цілей сталого розвитку.....	166
4.2 Екологічні детермінанти реалізації грошово-кредитної політики держави в контексті сталого розвитку	186
4.2.1 Кліматичні та екологічні ризики як чинник реформування законодавства в грошово-кредитній сфері.	193
4.2.2 Правові засади екологізації грошово-кредитної політики держави.....	201
4.2.3 Сприяння сталому економічному розвитку засобами грошово-кредитної політики держави	208
4.3 Соціальні детермінанти реалізації грошово-кредитної політики держави в контексті сталого розвитку	215
4.4 Концепція модернізації правового забезпечення грошово-кредитної та макропруденційної політики держави на засадах сталого розвитку	243

ВИСНОВКИ..... 264

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ..... 294

ВСТУП

Економічна модель сталого розвитку була визнана світовою спільнотою як домінантна ідеологія трансформації суспільства у XXI столітті. Звісно, Україна не залишилась осторонь сучасного світового тренду та вкотре засвідчила свою готовність вживати заходів із впровадження цієї моделі у процеси організації управління різними сферами суспільного життя. Відправними позиціями для утвердження засад сталого розвитку стали положення Стратегії сталого розвитку «Україна–2020», якими передбачається відновлення макроекономічної стабільності, сприяння стійкому зростанню економіки екологічно невиснажливим способом тощо.

У сучасному світі одним із найбільш потужних важелів виконання зазначених вище завдань є грошово-кредитна політика держави. Будучи частиною загальнодержавної економічної політики, вона має узгоджуватися зі спільною метою останньої – сприяння сталому розвитку країни. Це, зокрема, проявляється в необхідності забезпечення нерозривного взаємозв'язку грошово-кредитної політики з іншими напрямками державної економічної політики, які являють собою ключові елементи економічної моделі сталого розвитку, а саме: екологічною та соціальною політикою.

Втім, аналіз зарубіжного та вітчизняного досвіду реалізації грошово-кредитної політики дає змогу стверджувати, що на сьогодні недосконаліми є законодавчі передумови для забезпечення такого зв'язку. Наразі сприяння сталому розвитку країни прямо не визначене серед цілей грошово-кредитної політики. Хоча доцільність віднесення цієї мети до компетенції центральних банків активно обговорюється в науковій літературі та серед практиків. Водночас у наукових джерелах зауважується про дискусійність такого підходу, що пояснюється ймовірністю дублювання завдань, які віднесені, зокрема, до компетенції суб'єктів, відповідальних за реалізацію екологічної політики країни, та можливого необґрунтованого перенавантаження діяльності Національного банку України.

Відсутність переконливих і сучасних концепцій модернізації правового забезпечення грошово-кредитної політики на засадах

сталого розвитку створює значні перешкоди для оновлення господарсько-правового регулювання відповідних економічних відносин з урахуванням сучасних викликів та вимог часу. Наявна суперечливість у наукових підходах щодо визнання заходів зі сприяння сталому розвитку важливою складовою грошово-кредитної політики та істотним змістовним елементом повноважень Національного банку України ще більше ускладнює ситуацію. З огляду на це для господарсько-правової науки одним з основних завдань залишається створення та постійне удосконалення правового забезпечення грошово-кредитної політики з урахуванням соціальних, екологічних та економічних цінностей. Отже, алгоритм такого правового забезпечення має бути соціально та екологічно орієнтованим і залишатися в системі суспільно прийнятних аксіологічних координат.

Слід також вказати, що значну питому вагу в цьому напрямі відіграють інструменти та засоби макропруденційної політики, реалізація якої на сьогодні також віднесена до компетенції Національного банку України. Відповідно, виявлення можливостей забезпечення синергетичного ефекту від поєднання макропруденційної та грошово-кредитної політики у контексті досягнення цілей сталого розвитку держави набуває особливої актуальності. Запорукою успіху в цьому напрямі є взаємодія Національного банку України, органів державної влади, які є відповідальними за різні напрями економічної політики, та судової системи. Як уявляється, ці питання також мають бути в фокусі господарсько-правової науки при формуванні концептуального бачення реалізації грошово-кредитної політики на засадах сталого розвитку.

Важливого значення для виконання функцій державного регулювання та ефективного вирішення сучасних економічних завдань на шляху до сприяння сталому розвитку країни набуває передбачення наслідків багатьох господарських явищ та процесів, у тому числі в грошово-кредитній сфері. Адже ті чи інші явища можуть істотно вплинути на досягнення цілей грошово-кредитної політики і, як наслідок, загальнодержавних цілей. У зв'язку з цим прогнозування соціально-економічних параметрів країни на всіх рівнях державного управління, зокрема на рівні Національного банку України, набуває особливого значення.

У контексті наведеного вище ця **робота спрямована** на розробку низки науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення правового забезпечення грошово-кредитної політики держави, практичне втілення яких може створити теоретичне підґрунтя для виявлення взаємозв'язків основних напрямів економічної політики на шляху до: відновлення макроекономічної стабільності, забезпечення стійкого зростання економіки екологічно невиснажливим способом, посилення синергетичного ефекту від взаємодії основних напрямів економічної політики та формування нового концептуального підходу до розробки системи засобів правового регулювання грошово-кредитної політики на засадах сталого розвитку.

Авторка висловлює глибоку подяку науковому консультанту члену-кореспонденту Національної академії наук України та члену-кореспонденту Національної академії правових наук України, доктору юридичних наук, професору Устименку Володимирі Анатолійовичу за цінні поради та заданий вектор наукового пошуку, доктору юридичних наук, доценту Джабраїлову Руслану Аятшаховичу, а також рецензентам: члену-кореспонденту Національної академії правових наук України, доктору юридичних наук, професору Задихайлу Дмитру Вітольдовичу, доктору юридичних наук, доценту Коверзневу Вадиму Олександровичу і доктору юридичних наук, доценту Олюсі Віталію Георгійовичу – за значущі аргументи підтримки та конструктивну критику.